

Voorwoord bulletin 2008

Waard om behouden te blijven

In ons vorige bulletin heb ik u verteld over de aankoop door onze stichting van het pand Grote Dijklakker 12 te Bolsward. Bolsward, "het Friese Rome", een van de elf steden van Fryslân, een stad met een rijke historie, zoals blijkt uit de vele oude gebouwen, die bewaard zijn gebleven. Een stad die ook in religieus opzicht steeds van groot belang is geweest denk aan de kerken in de stad en de vele kloosters die ooit in de stad en de nabije omgeving hebben gestaan. Het is dus heel bijzonder dat onze stichting in deze stad gevestigd kan zijn en hopelijk binnenkort ook nog in een fraai historisch pand aan een van de Bolswarder grachten.

Het is heel fijn dat de mensen ons nog altijd weten te vinden en blijven zorgen voor uitbreiding van onze collectie devotionalia, foto's, bidprentjes, bescheiden betreffende religieuzen uit Fryslân en religieuzen die in Fryslân gewerkt hebben, r.k. parochies en archieven van r.k. verenigingen en scholen. We zijn erg blij dat we in het nieuwe pand ook weer de gelegenheid zullen hebben een deel van onze collectie aan bezoekers te kunnen tonen. Want naast het verzamelen is het natuurlijk ook ons streven onze collectie voor derden zo goed mogelijk toegankelijk te maken. Met het plaatsen op internet van (een deel) van ons religieuzenbestand en al onze bidprentjes is er al een goede stap gezet. Allemaal zaken die waard zijn bewaard te blijven en waarvan het nu eenvoudig is voor belangstellenden er kennis van te nemen.

Een pand aankopen en het geschikt maken voor het doel waarvoor het bestemd is, is zoals u weet een kostbare aangelegenheid. Heel dankbaar zijn wij dan ook dat er een groep vrijwilligers is die ons belangeloos wil helpen bij de inrichting, zodat alleen de kosten van het materiaal voor onze rekening komen. Er blijven natuurlijk zaken die de aannemer moet doen, maar de vrijwilligers hebben al veel gedaan zoals het verwijderen van spullen die weg moesten en bij het opbouwen zijn er ook veel dingen die zij kunnen realiseren. Wij zijn deze vrijwilligers veel dank verschuldigd.

U kunt ons dan misschien niet helpen met timmeren, maar er blijven genoeg mogelijkheden over om ons te helpen. Het is geweldig wat wij al voor ons fonds voorziening huisvesting mochten ontvangen, maar nieuwe giften zijn meer dan welkom. Het is alleen met uw steun dat het mogelijk voor ons wordt te bewaren wat waard is om bewaard te blijven.

Ontvang de hartelijke groeten van

Corry van Eijden - de Bruyn, voorzitter.

Verrassende aanwinsten

Onlangs ontvingen wij van dhr. F.J. Wüst te Voorhout deze prachtige foto waarop de vijf misdienaars "Wüst" zijn vereeuwigd. De familie vertrok in 1924 vanuit Dokkum naar Amsterdam. Zij woonden op de Herengracht, pal naast het klooster van de zusters Franciscanessen missionarissen van Maria. De zusters hadden aan misdienaars dus geen gebrek. Een beeld waar wij met enige weemoed op terug zien.

Op de foto: Lau, Wybe, Christ, Alois en Johan Wüst.

Afscheid Siegfried Nuijen

Op maandag 25 februari j.l. heeft het bestuur afscheid genomen van de heer Siegfried Nuijen als bestuurslid. Dhr. Nuijen was de afgelopen jaren de vaste notulist in de bestuursvergaderingen.

Uit handen van de voorzitter, mevrouw Corry van Eijden-de Bruyn, ontving de heer Nuijen als blijk van waardering in zijn nieuwe woning in Roodkerk een fraai speciaal voor hem gemaakt Makkumer wandbord.

Kerkgeschiedenis Friesland

BISSCHOP CUNERUS PETRI VAN LEEUWARDEN(1569 - 1578)

Op 16 september 1569 benoemde Paus Pius V de priester Cuneris Petri (Koen Pieters) tot tweede bisschop van Leeuwarden.

De eerste bisschop, Remigius Driutius (1519-1594), werd benoemd op 8 augustus 1561 maar kon zijn zetel niet in bezit nemen omdat hij werd geweigerd door het Friese Hof, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Friese geestelijkheid. Cuneris Petri werd geboren in 1531 of 1532 te Duyvendijk (Brouwershaven) en was doctor in de theologie te Leuven. Sinds 1568 was hij als rector verbonden aan de Universiteit aldaar.

Op 23 januari 1570 vertrok hij vanuit Leuven naar zijn bisdom, vijf dagen later betrad hij het Friese grondbezit en nam bezit van zijn zetel. Hij werd daarin bijgestaan door Laurens Mets, commissaris van Hertog Alva. Op 1 februari 1570 hield hij, onder het geluid van donderbussen en klokgelui, zijn plechtige intocht.

Op het Blokhuis werd hij ontvangen door het gezag. De bisschop nuttigde hier een middagmaal en bereidde zijn processie voor naar de St.Vituskerk. In een lange rij, onder begeleiding van Jacobijnen, Minderbroeders, pastoors en kapelaans, zangers, klerken en leden van de 'Hoogen en Laagen' Raad die allen kruisen en vaandels droegen werd de bisschop daar naar toe gebracht. De schutterij en de gilden van de stad completeerden de stoet. In de kathedrale St.Vituskerk van Oldehove gaf de bisschop na zijn intronisatie, staande met een witte mijter op het hoofd en een zilveren staf in de hand, zijn zegen aan het aanwezige volk. Daarna vertrok hij naar het klooster van de Grauwe Begijnen waar hij tijdelijk zou verblijven. De volgende dag gaf de bisschop een banket aan de adel en de geestelijkheid.

In vlot tempo begon de waardige magistraat met zijn werkzaamheden. Op 25 februari 1570 moesten in alle kerken van het bisdom de voorschriften van het Concilie van Trente zijn afgekondigd. Dezelfde dag werd de kathedrale kerk van St.Vitus, die in 1566 door een beeldenstorm was ontwijd, opnieuw door de bisschop ingezegend. Daarna ging de bisschop er toe over de hem aangewezen kloosters in zijn bezit te nemen. Vooral in Bergum en bij de proosdij van Bolsward ondervond hij veel verzet.

In maart 1570 kwam de inlijving van Mariëngaarde en de oprichting van het kapittel aan de orde. Ook hier heerste aanvankelijk veel verzet, maar stukken waaruit enig protest kan blijken zijn niet gevonden. Misschien speelt het feit dat de abdij Mariëngaarde al sinds 1285 over de patronaatsrechten van de St.Vituskerk beschikte, daarin een belangrijke rol.

Op 25 april 1570 werd de eerste Leeuwarder Synode door de bisschop begonnen. Het ging er om de daar in theorie opgestelde normen in de praktijk doorgevoerd te krijgen. Aan ijver ontbrak het de bisschop beslist niet. Zodra gunstige tijden het toelieten doorkruiste hij geheel de provincie voor visitatie. In 1573 schrijft de bisschop in zijn verslag aan Paus Gregorius XIII: "de toestand van mijn kerk in Leeuwarden is, door de aanvallen der nieuwlichters die men hier Geuzen noemt, zeer verward, kloosters zijn verbrand, altaren vernield en beelden verwijderd".

Ook persoonlijk leed bleef de bisschop niet bespaard. Een fluistercampagne met valse beschuldigingen ging door stad en land en kwam zelfs bij de Paus, die hem hierover vermaande.

Op 23 januari 1576 trof de St.Vituskerk een grote ramp. Een geweldige storm teisterde geheel Friesland. De kerk werd zwaar beschadigd. Hij werd echter zoveel mogelijk hersteld en weer voor de eredienst geschikt gemaakt.

De bisschop kreeg tijdens zijn ambtsperiode telkens opnieuw te maken met de bedreigingen van de Hervorming. Door politieke verandering binnen de Nederlanden kwam echter spoedig een einde aan het bisdom.

Het wegleiden van de monniken uit de stad na de sluiting van de blokhuisen en kloosters te Leeuwarden in 1580, op een gravure uit 1615.

De komst van George Lalaing, graaf van Rennenburg als Stadhouders van Friesland, namens de Koning en de Algemene Staten, had weldra een gunstige invloed op de belangen van het land maar in het geheel niet voor de roomse godsdienst. Integendeel zelfs. Op 1 maart 1577 deed de Stadhouders zijn intrede te Leeuwarden. Twaalf dagen later werd de Pacificatie van Gent afgekondigd. De toenemende woelingen verplichten de Algemeen Landvoogd Aartshertog Mattias, mede op aandrang van Prins Willem van Oranje, om de Nederlanders algemene verdraagzaamheid en vrijheid van godsdienst toe te staan. Vanaf dat moment mochten 'Roomsche' en 'Hervormde' erediensten worden gehouden. Op 22 juli 1578 werd te Antwerpen de z.g.n. 'godsdienstvrede' gesloten en kort daarna te Leeuwarden afgekondigd. Onder grote belangstelling vond op 13 augustus van dat jaar in de Jacobijnerkerk, de kerk van het klooster der Dominicanen, de eerste godsdienstoefening plaats van de Hervormden richtte hij een verzoek tot de Aartshertog om een toelage. De Gedeputeerden hierover gehoord, schrijven dat men hun tegen de vrijheden van het land een bisschop had opgedrongen, dat deze een slecht leven had geleid, zich ten onrechte kerkelijke goederen had toegeëigend en dat zij niet van plan waren hem geld toe te staan voordat hij rekening en verantwoording over de kloostergoederen had gedaan. De bisschop verklaarde geen verantwoording te kunnen afleggen.

Overal in de stad braken daarna onlusten uit; de beeldenstorm was begonnen. Voor de bisschop breken moeilijke tijden aan. Men wilde hem weg hebben en zelfs de Staten van Friesland drongen daar in oktober 1577 openlijk op aan. De wens van de Staten ging spoedig in vervulling. Op hun bevel en namens de Aartshertog werd de bisschop op 25 maart 1578 (te Harlingen?) gearresteerd door de Stadhouders, graaf van Rennenburg. Hij werd voorlopig gevangen gezet op het Blokhuis te Harlingen.

Omdat de bisschop in geldzorgen zat, richtte hij een verzoek tot de Aartshertog om een toelage. De Gedeputeerden hierover gehoord, schrijven dat men hun tegen de vrijheden van het land een bisschop had opgedrongen, dat deze een slecht leven had geleid, zich ten onrechte kerkelijke goederen had toegeëigend

en dat zij niet van plan waren hem geld toe te staan voordat hij rekening en verantwoording over de kloostergoederen had gedaan. De bisschop verklaarde geen verantwoording te kunnen afleggen. Daarop werd hij naar zijn eigen klooster te Bergum gebracht en bleef men hem de toelage onthouden. Toen de bisschop daarna de hulp inriep van Gedeputeerde Duco van Martena om hem ter wille te zijn, kreeg hij te horen dat hij de Stadhouders en de Staten had veracht en dat hij zich maar moest zien te redden.

Naar alle kanten probeerde de bisschop, die zozeer in ongenade was gevallen, voor zich maar ook voor zijn medekapittelheren, die eveneens door de Gedeputeerden van hun inkomsten werden beroofd, hulp te krijgen. Zelfs in zijn eigen klooster te Bergum werd hij niet onderhouden en geaccepteerd. Langzamerhand schijnt de bisschop het onmogelijke van zijn situatie te hebben ingezien. Via Munster wijkt hij in 1579 uit naar Keulen. Daar overlijdt hij, kort na zijn aankomst, op 15 februari 1580. Zijn lichaam werd bijgezet in de Dom van Keulen. Met zijn overlijden kwam een einde aan de geschiedenis van het bisdom Leeuwarden.

Bewerkt door Henk Nota, pr.

Digitalisering Archief

Het digitaliseren van ons Religieuzenarchief R.K. Friesland

Vanaf juli 2007 is het ADRKF druk bezig geweest alle aanwezige informatie over de religieuzen die uit Friesland afkomstig zijn, en/of vanaf 1580 in Friesland werkzaam zijn geweest, opnieuw te ordenen. Het digitaliseren vraagt nu eenmaal een andere wijze van opslag dan de kaartenbakken van voorheen. Er zijn 52 mappen aangelegd met daarin van elke religieus een Persoonsblad.

Zo werd een 25-jarig Priesterfeest luisterrijk gevierd.

Eén map bevat ca. 100 bladen. Op zo'n Persoonsblad staan op de voorzijde de persoonsgegevens met zo mogelijk een foto en beide zijden van een eventueel overlijdensprentje. Op de achterzijde zijn jubileaprentjes en eventuele korte knipsels opgeplakt.

Daarnaast zijn er nog zo'n 20 ordners op alfabetische volgorde met van veel religieuzen aanvullende documentatie krantenknipsels, enkele van de 52 mappen

op alfabetische volgorde, jubileum-misboekjes, meer foto's, In Memoriam's, enz.).

Het gehele Religieuzenarchief R.K. Friesland bevat op dit moment (maart 2008) gegevens van 5033 personen. Behalve in de mappen is alle getypte informatie van de Persoonsbladen, mits de religieuzen zijn overleden en niet zijn uitgetreden, ook gemakkelijk terug te vinden op onze website: www.archiefrkfriesland.nl.

Indien aanwezig in het archief is daarbij ook een foto van de opgezochte persoon te zien. Maar ook langs deze weg vragen wij onze lezers, hebt u nog foto's of ander materiaal over religieuzen, oom, tantes neven of nichten en bekenden, laat het ons weten. Wilt u het nog niet afstaan, wij willen het gaarne, kosteloos, digitaliseren en toevoegen aan ons archief. Neem gerust contact met ons op en maak een afspraak.

Fonds huisvesting

In 2006 zijn wij begonnen met een fonds nieuwbouw omdat wij nog steeds veel materiaal en archiefstukken ontvangen.

Wij zijn daar natuurlijk heel blij mee want het bewaren van zaken die betrekking hebben op het vroegere r.k. leven in Fryslân is onze doelstelling. Steeds duidelijker werd echter dat de ruimte waarover wij beschikken veel te klein is. Gelukkig kunnen wij beschikken over depotruimte in de pastorie te St. Nicolaasga, maar dat is niet de meest ideale oplossing en of deze ruimte altijd beschikbaar blijft is natuurlijk ook een vraag. Reden genoeg om na te denken over een nieuwe ruimte voor onze stichting.

Duidelijk was in ieder geval dat voor die nieuwe ruimte veel geld beschikbaar zou moeten zijn. Reden om het fonds voorzieningen nieuwbouw in het leven te roepen en alvast te gaan sparen. Wij zijn erg blij dat onze oproep om in ons fonds voorzieningen nieuwbouw te storten niet onbeantwoord is gebleven. De start in 2006 was positief, maar ook in 2007 mochten wij weer diverse schenkingen voor het fonds ontvangen. In deze twee jaar hebben wij in totaal € 18.057,= ontvangen.

De mogelijkheid onze wens tot uitbreiding te realiseren deed zich veel eerder voor dan wij hadden verwacht, want het pand naast het Titus Brandsmameuseum kwam te koop. Dit was voor ons een ideale kans om onze wens tot uitbreiding te realiseren en nog wel op een wijze die wij in onze stoutste dromen niet voor mogelijk hadden gehouden. En u weet, buurmans huis is maar éénmaal te koop. Vertrouwend dat velen ons ook in de toekomst financieel zullen willen blijven steunen, hebben wij de aankoop aangedurfd.

Inmiddels zijn door ons ook diverse instellingen benaderd om ons bij ons project

financieel te ondersteunen, enige toezeggingen mochten wij reeds ontvangen. Duidelijk is evenwel dat deze bijdragen niet voldoende zullen zijn om ons doel geheel te realiseren. Het is om die reden dat wij nogmaals een beroep willen doen op uw vrijgevigheid.

U kunt uw bijdrage overboeken op bankrekening 29.64.70.090 t.n.v. ADRKF te Bolsward.

Rest ons nog allen die reeds hebben bijgedragen aan ons fonds nogmaals hartelijk te bedanken voor deze hulp en voor het in ons bestuur gestelde vertrouwen.

Wietze C. Ypma, penningmeester.